

Vasilij Melik

A. A. AUERSPERG IN SLOVENSKI NAROD

Grof Anton Aleksander Auersperg, s psevdonomom Anastasius Grün, ki ga je Prešeren ponašil v Anastazij Zelenc, je bil zbiralec, prevajalec in izdajatelj slovenskih narodnih pesmi in eden voditeljev nemške stranke na Kranjskem. Po svojem delu spada tako v nemško/avstrijsko kot slovensko zgodovino in literarno zgodovino. Kakor sta napisala Eduard Castle in Ivan Prijatelj, je Auerspergovo nasprotovanje jezikovnim terjatvam slovenskih politikov povzročilo, »da je bilo njegovo ime med Slovenci desetletja imenovano samo z globokim ogorčenjem in da je tudi njegova literarna zasluga za slovenski narod skoraj popolnoma zašla v pozabo.«¹

A. A. Auersperg se je rodil 11. aprila 1806 v Ljubljani, v Krizankah, v komendi nemškega viteškega reda. Otroška leta je preživel v glavnem na domačem gradu Šrajbarski Turn ali Turn na Vrhu (Thurn am Hart) pri Leskovcu pri Krškem. Sedemletnega so poslali na Dunaj, najprej v Theresianum, vzgojevališče plemiških otrok, kjer pa je bil zelo nediscipliniran gojenec (1813—1817), nato v inženirsko akademijo (1817—1819). Z večjim uspehom so ga vzgajali v Klinkowströmovem zavodu (1819—1824), kjer mu je bil nekaj več kot leto dni (1822—1824) Prešeren vzgojitelj, vodnik in prijatelj. Univerzo (uvodni filozofski študij in pravo) je študiral Auersperg na Dunaju in v Gradcu. Po zgodaj umrlem očetu (1818) je podedoval veleposestvo, njegova uprava mu je pripadla, ko je postal polnoleten: 1831 je zapustil stanovanje na Dunaju in se preselil na Turn. Veleposestvo je bilo precej zadolženo, pa ga je gospodarsko dvignil. Glavne dohodke je imel od vinogradov. Kot strog izterjevalec obveznosti se je močno zameril podložnikom. Grd odnos do kmetov so mu očitali nazorski in nacionalni nasprotniki: z nemške strani duhovnik in pisatelj Sebastian Brunner leta 1848 in 1886,² s slovenske strani pa najbolj Janez Trdina v Kresni noči, 14. bajki in povesti o Gorjancih, objavljeni 1883 v Ljubljanskem zvonu. Tu je naslikal »Leskovškega Toneta«, kako poroča satahu o svojem delu: »Odkar gospodarim, obiram kmete tako v čisto, da jim ne ostane na kosteh ne toliko zdravega mesa, kar je za nohtom črnega... Zaslovel sem po pravici, da sem najhujši kmetodér na vsem Dolenjskem.« Da bi se vsaj malo otresele te neprijetne časti, »pa sem sedel in načrčkal dober funt pesmi. Ta dušna paša je bila precej prazna in omledna, zato sem jo zabelil z najmastnejšimi ocvirki: z zlato svobodo, človekoljubjem, blagosrčnostjo, večno resnico, neizgubno pravico, napredkom, sveto jezo na krvnike, in zatiralce in drugimi takimi plemenitimi čuti, ki v nemajo otročja srca.« Tem »predpustnim burkam in čenčam« so verjeli tuji in domačini in razglasili Toneta za »varuha vseh zatiranih, za zagovornika človeških pravic, za pesnika in preroka svobode!«³ Tako Trdinovo pisanje je vzbudilo ostre napade z nemške strani, ki niso veljali samo Trdini, ampak tudi Levcu, uredniku Ljubljanskega zvona, zlasti ko je postal pozneje ljubljanski okrožni šolski nadzornik.⁴

¹ Anastasius Grün's Werke in sechs Teilen, Herausgegeben von Eduard Castle. Berlin 1909. Fünfter Teil, str. 27 — Zivljenjepis in izredno izčrpno bibliografijo, ki zajema rokopise, pisma, objave in ocene, pa tudi dela o rodu, spominskih obeležjih, mavzoleju itd., sta objavila Alfred Kracher in Hellmuth Himmel v delu Karl Goedeke: Grundriß zur Geschichte der deutschen Dichtung. Neue Folge. Band I. Berlin 1962, str. 554—707. — V zadnjem času je razpravljal o Grünu Anton Janko: Anastasius Grün's Ansichten über die Volkspoesie anhand seiner Übersetzungen von Volksliedern. Innsbrucker Beiträge zur Kulturwissenschaft. Germanische Reihe. Band 28. Innsbruck 1986, str. 253—259.

² Breda Požar: Anastasius Grün in Slovenci. Maribor 1970, str. 53, 56. O Auerspergovem odnosu do kmetov glej še Janez Trdina: Zbrano delo. Šesta knjiga. Ljubljana 1954, str. 372, 391, 396. Sukljetov govor v dunajskem parlamentu 27. 4. 1887 (Stenographische Protokolle. X. Session. Slovenski Narod).

³ Trdina, cit. delo, str. 152—153. Podobno negativno je o Auerspergovi pesniški vrednosti in ravnanju s kmeti pisal Jurčič v Slovenskem Narodu 18. 7. 1876 (Josip Jurčič: Zbrano delo. Enajsta knjiga. Ljubljana 1984, str. 151).

⁴ Ivan Prijatelj: Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina. Šesta knjiga. Ljubljana 1985, str. 336 — Trdina, cit. delo, str. 372, 393 — Sukljetova govora v dunajskem parlamentu 27. 4. 1887 in 26. 3. 1889 (ta je objavljen tudi v Sukljetovih spominih I, 195 in v Ljubljanskem Zvonu 1889).

11. julija 1839 se je poročil Auersperg s hčerko štajerskega deželnega glavarja grofa Ignaca Attemsa. Edini otrok, sin Teodor, se je rodil v 20. letu zakona. Auersperg je veliko potoval, sicer pa je živel na Turnu, v poznejših letih tudi v gradu Dornava, ki ga je njegova žena podedovala po očetu, čez zimo v Gradcu, dosti pa je hodil tudi na Duñaj. V pesniški zbirki *Spaziergänge eines Wiener Poeten* (1831), ki ga je proslavila kot liberalnega nasprotnika Metternichovega režima, se je imenoval dunajskega pesnika. Ilirijo je opisoval v eni zgodnejših pesmi kot sladko domovino, lepo deželo, deželo najlepših sanj, ki mu je dala življenje, pesem in ljubezen, in za katero si želi, da bi mu dala tudi grob.⁵ Kranjska mu je bila *Heimland* in *Geburtsland*, *Ljubljana liebe Vaterstadt*. V otroških letih se je na Turnu prvič naučil nekaj slovenščine, ki pa jo je potem na Dunaju pozabil; drugič se jo je učil pri Klinkowströmu, tretjič pa po povratku na Turn.⁶

Pesniti je začel Auersperg že zgodaj. Prvo pesniško zbirko je izdal 1830 pod psevdonimom Anastasius Grün. Več njegovih pesmi ima za prizorišče naše kraje in dogodke iz naše zgodovine. Omenimo naj le zgodnjo pesem *Illyrien*, štiri pesmi *In Veldes*, pesmi *Unheimliche Gäste* o gostih leskovškega dekana, *Die Brüder*, *Schloß Wartenberg*. Ob Prešernovi smrti je napisal *Nachruf an Preschern*. 1850 je v knjigi *Völklied aus Krain* izdal svoje prevode slovenskih narodnih pesmi, ki jih je že dolgo zbiral, prevajal in objavljal in se pri tem obračal po pomoč na Korytka, Prešerna, Vraza in druge.

V kranjski stanovski deželni zbor je prvič prišel 1832. leta. Večinoma se zasedanj ni udeleževal, igral pa je pomembno aktivno vlogo pri pritožbeni akciji proti zvišanju zemljarini. 11. septembra 1843 so stanovi izjavili, da odrekajo novemu davčnemu ukrepu svoje sodelovanje in privoljenje. Te izjave pa guverner cesarju sploh ni sporočil, kar je prišlo na dan ob novem zasedanju stanov 16. septembra 1844. Auersperg je sestavil protest zoper guvernerjevo postopanje, ki ga je najprej podpisalo 19 članov, nato pa jih je sedem iz strahu podpis preklicalo. Na istem zasedanju so odobrili obsežno, s podatki podprto vlogo na cesarja, ki jo je sestavil Auersperg. Krivdo za preveliko obdavčenje dežele je pripisal predvsem uradnikom, ki ne poznajo jezika in domačega načina obdelovanja. Auersperg in W. Lichtenberg sta bila kot zastopnika stanov 13. marca 1845 sprejeta pri nadvojvodi Ludviku. Akcija je povzročila zlasti v novomeškem okrožju delno popravo davkov, namena pa v celoti ni dosegla.⁷

V revoluciji 1848 je prišel Auersperg na Dunaj ravno o pravem času, da je bil 13.—15. marca aktivna priča velikim dogodkom. 14. marca so izdali on, grof Ferd. Colloredo-Mannsfeld, trgovec Arthaber, Eduard von Bauernfeld in poznejši minister Alexander Bach skupen proglas prijateljem in someščanom. V njem so za utrditev pridobljenega pozivali k »redu, miru in zaupanju« in svarili pred vplivom daljne tujine. Bauernfeld ga je vzel 15. marca s seboj na dvor, v akciji, ki naj bi dosegla obljubo ustave. 16. marca se je vrnil Auersperg v Gradec. Tu se je udeleževal posvetovanj stanov, odbora za organiziranje narodne garde in je bil tudi član štajerske deputacije, ki je šla konec marca na Dunaj.⁸

3. aprila so na Dunaju volili zastopnike v frankfurtski predparlament. Od korporacij, ki so volile, so dali stanovi in pisatelji Auerspergu največ glasov. Ko je prišlo avstrijsko zastopstvo v Frankfurt, predparlamenta ni bilo več, pač pa je zasedal odbor petdesetih, ki ga je bil ta izvolil. V tem krogu so avstrijski odposlanci želeli, da bi bila v novi Nemčiji zagotovljena zaščita nacionalnosti in enakopravnosti avstrijskih Slovanov, Auersperg pa se je še posebej zavzel za to, da bi zagotovilo

⁵ Castle, cit. izdaja 3, str. 204—205.

⁶ Castle, cit. izdaja 5, str. 12—14.

⁷ P. v. Radics: Anastasius Grün. *Verschollenes und Vergilbtes aus dessen Leben und Wirken*. Leipzig 1879, str. 89—93 — Castle, cit. izdaja 1, str. LVI—LVIII — Obravnave kranjskega deželnega zbora, seji 24. 2. in 31. 3. 1863.

⁸ Castle, cit. izdaja 1, str. LXI—LXV.

izrecno veljalo tudi za »Slovane na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem«.⁹ Odpor proti vključenju v Nemčijo se je med Slovenci najprej pokazal v Majarjevi rokopišni peticiji cesarju, ki jo je razpošiljal rodoljubom, v poslanici Mili bratje Slovenski! dunajskih juristov Semrjaca in Globočnika in v Majarjevem letaku Kaj Slovenci terjamo? Od teh treh besedil vemo le za zadnjega, da je bil tiskan 5. aprila pri Blazniku v Ljubljani, prva dva pa sta nastala nekaj prej, na koncu marca ali v začetku aprila.¹⁰ Poseben odmev je doseglo odprto pismo, ki je z njim František Palacky odklonil udeležbo v odboru petdesetih (11. aprila). Dunajska Slovenija je zoper Frankfurt nastopila z letakom 20. aprila, graška Slovenija pa z osnutkom peticije, objavljenim v Gratzer Zeitung 22. aprila.¹¹ Poseben Aufruf an das Volk der Slovenen, ki ga je sestavil Dežman za dunajsko Slovenijo, je nastopil izrecno proti volitvam v frankfurtski parlament in pozval Slovence, »naj odklonijo vsake volitve narodnih predstavnikov za nemški parlament v Frankfurtu, protestirajo proti pozivu, ki ga bodo v ta namen na vas izdale oblasti, in zahtevajo uradni zapis protesta«. Auersperg je proti stališčem Slovenije 26. aprila napisal in pri Blazniku v Ljubljani izdal poziv »Mojim slovenskim bratom«. 30. aprila je odgovorila Slovenija, 6. maja pa je datiral Auersperg v Gradcu svoj odgovor. Glavne misli njegovega prvega in še obširnejšega drugega pisma so bile: Stara moč Avstrije je propadla in propada še vedno. Ogrska se je ločila od dednih dežel, Lombardije in Galicije ne bo mogoče trajno držati v Avstriji. Edina rešitev za preostalo Avstrijo je v priključitvi k veliki, bratski Nemčiji. Nemčija je zveza vzajemnosti in bratstva, enakopravnosti, človečanstva in svobode. Svoboda je najboljša garancija za slovensko narodnost (Nationalität).¹² Slovenci naj volijo, gredo v Frankfurt in se tam borijo za svoja stališča. Če bo odnos do njih krivičen, bodo lahko protestirali v pričo Evrope ali celo dostojanstveno in poudarjeno izstopili.¹³ Udeležba pri posvetovanjih o temeljni ureditvi še ne pomeni brezpogojnega pristanka. Ko bo temeljna ureditev z večino glasov sprejeta, je ne bo več mogoče spreminjati, mogoče pa bo odkloniti pristop. Dokončni pristop pa ima seveda za posledico nujno pokorščino vsem nadaljnjim sklepom.¹⁴ Strah pred germanizacijo je neutemeljen. »Novejša Nemčija ni nikjer germanizirala z močjo orožja, temveč povsod le z duhovno in nravno močjo«. Auersperg je prepričeval Slovence, da bi bila ločitev od Nemčije tudi ločitev od Avstrije. Na vprašanje, ali so pripravljeni in dovolj enotni, da bi dali svojim deželam samostojno slovensko-nacionalno upravo in jo ohranili, je sam odgovarjal, da v tem trenutku niso — s pripombo, da je bodočnost še skrita v božjih in njihovih rokah. Mislijo pa naj na to, da jih bo vsak korak oddaljevanja od Nemčije vodil posredno vedno bliže Rusiji. Vpraševal jih je, če si tega želijo.¹⁵ Potrdil je, da se boji Rusov, da se jih boji kot prijateljev Avstrije in avstrijskih Slovanov, da se boji, da jih bo Avstrija poklicala na pomoč, kajti »največja nesreča, ki bi mogla zadeti Avstrijo, bi bila ruska pomoč«. Na slovenski protifrankfurtski ugovor, da bi moral, če bi prišlo do nove Nemčije, avstrijski cesar slediti poveljem iz Frankfurta, je menil Auersperg, da bi avstrijski cesar in avstrijsko ljudstvo s Slovenci vred (darunter auch der Kern unserer slovenischen Brüder) rajši dobivala povelja iz Frankfurta kot iz Prage ali Zagreba (kakor se kaže verjetno) ali v zadnji instanci iz Petrograda.¹⁶ Opozarjal je Slovence, da bo imel »ta prvi odpad Slovanov od njihovih nemških bratov« v Avstriji za posledico vedno večjo razpoko, najprej cepitev celote v dve polovici, nemško in nenejško, nato razklanost posameznih mešanih

⁹ Moritz Smets: Das Jahr 1848. Geschichte der Wiener Revolution. 2. Band. Wien 1872, str. 50–52 — Castle, cit. izdaja 1, str. LXVI.

¹⁰ Fran Zwitter: Slovenski politični prerod XIX. stoletja v okviru evropske nacionalne problematike. Zgodovinski časopis 18, 1964, str. 110, 112 — Vasilij Melik: Leto 1848 v slovenski zgodovini. XVII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana 1981, str. 12.

¹¹ Stane Granda: Graška Slovenija v letu 1848/1849. Zgodovinski časopis 28, 1974, str. 52.

¹² Castle, cit. izdaja 6, str. 131, 136.

¹³ Prav tam, str. 133.

¹⁴ Prav tam, str. 138.

¹⁵ Prav tam, str. 140.

¹⁶ Prav tam, str. 132.

¹⁷ Prav tam, str. 143.

¹⁸ Prav tam, str. 139.

dežel. Slovanske dežele bodo same polagoma razpadle v atome, ker jih veže samo protigermanska usmerjenost.¹⁹ Svoje drugo pismo je končal z ugotovitvijo, da želimo vsi dobro svoji domovini. »Zato upam, da se bodo naša pota na cilju spet združila, bojim pa se tudi, da me utegnejo dogodki in strankarski boji odrezati od vaše plemenite čete. Moje mesto je pri nemški zastavi, ne samo iz stare ljubezni in hvaležnosti, ampak tudi v trdnem prepričanju, da so v zavetju te zastave zagotovljeni tudi interesi moje slovanske rojstne dežele Kranjske.«²⁰ Izrazil je vero v veliko, lepo slovansko prihodnost in tople simpatije kulturni rasti slovenskega naroda! »Naj Slovenija hodi še nekaj časa ob pomoči svoje starejše sestre Avstrije. Tega vodstva se ji ni treba sramovati, saj ni manj nadarjena, ampak mlajša. Ko bo dosegla popolno zrelost, bo tudi ločitev naravna in zato manj boleča.«²¹

Ob objavi drugega Auerspergovega pisma je bil boj za in proti Frankfurtu že končan. Na Slovenskem so proti izvolitvi poslanca uspešno protestirali samo v kranjskem in ptujskem volilnem okraju. V Ljubljani je bil pri drugem glasovanju Auersperg izvoljen za poslanca (5. maja). Zanj je glasovalo 63 volilnih moč. Vseh volilnih moč v okraju, ki je obsegal mesto Ljubljano, ljubljansko okolico, in vrhniško dekanijo, je bilo 114. Moralo bi jih biti 121, toda zaradi abstinence na pravolnih jih 7 ni bilo izvoljenih.²² Auersperg se je zahvalil za izvolitev z daljšo izjavo, v kateri je povedal, da si v naši domači deželi Kranjski ostro nasprotujeta dve gledanji: prvo, ki je tudi njegovo, vidi v združenju z Nemčijo, okrepitev avstrijske države in jamstvo za nadaljnji obstoj in razvoj naše domače (heimatliche) narodnosti, drugo pa se boji, da bo ravno narobe. Voditelji tega gledanja so za priključitev k slovanski konfederaciji. Ker domneva, da se je večina volilnih upravičencev volitev udeležila ali vsaj ni proti njim protestirala in da se z njegovimi nazori strinja večina njegove rojstne dežele ali vsaj njegovega volilnega okraja, sprejema mandat. Če bi se pa ta domneva pokazala za napačno, se bo dolžan poslanstvu odpovedati.²³ Frankfurtska narodna skupščina je začela 18. maja.

13. junija so Auersperga izvolili v deželno desko, vpisani veleposestniki tudi za člana začasnega kranjskega deželnega zbora. To čast pa je odklonil, ker so se mu zdele frankfurtske obveznosti nujnejše, sestava začasnega deželnega zbora pa mu je bila premalo v skladu z zahtevami po pravem zastopstvu dežele in prebivalstva, da bi mogla uživati splošno zaupanje. Uspeh zasedanj se mu je zdel močno dvomljiv.²⁴ Julija je odšel Auersperg iz Frankfurta na dopust, s katerega se ni več vrnil. Razočaranje nad delom parlamenta, domače gospodarske težave in občutek, da ne predstavlja več nazorov svojih volilcev, so povzročili, da je podal ostavko na svoj poslanski položaj, kar je bilo v frankfurtski skupščini naznanjeno 25. septembra.²⁵

»Res nisem noben sovražnik Slovanov in jim dam v boju z Madžari popolnoma prav; na milost in nemilost pa se jim tudi ne bi rad predal.« je pisal Auersperg Bauernfeldu proti koncu leta 1848.²⁶ V pesmi Nachruf an Preschern, ki jo je napisal februarja 1849, objavil pa v Vodnikovem albumu 1859, je naslikal spor med germanstvom in slovanstvom, ki je nastal v zadnjem letu, žalost, ki je nastala pod slovansko lipo, ko je umrl narodu/ljudstvu (dem Volke) njegov, videc. »Pretresen sem stopil bliže izpod hrasta. Bil je nekoč moj učitelj!... Ladja njegovega duha, ni nosila nobene zastave, ne modrordečebelih, ne črnordečezlatih trakov.« Auerspergu je bil največji Prešernov pomen v tem, da je razvezal svojemu narodu/ljudstvu s svojo pesmijo jezik, da je bil kovač, ki je skoval plug za oranje dolgo opustejele jezikovne njive.²⁷ Isto misel je izrazil tudi drugod. V pisnu ljubljanskemu

¹⁹ Prav tam, str. 141.

²⁰ Prav tam, str. 143.

²¹ Prav tam, str. 143.

²² Vasilij Melik: Frankfurtske volitve 1848 na Slovenskem. Zgodovinski časopis 2/3, 1948/9, str. 89, 103.

²³ Laibacher Zeitung 18. 5. 1848.

²⁴ Radics, cit. delo, str. 123, 124.

²⁵ Castle, cit. izdaja 1, str. LXXII; 6, str. 12.

²⁶ Castle, cit. izdaja 1, str. LXXIII (pismo z dne 30. novembra 1848).

²⁷ Castle, cit. izdaja 3, str. 97–99.

Slovenskemu društvu, ki mu je poslal prispevek za nagrobnik »našega« Prešerna, je zapisal, da je Prešern dobro čutil, da je omikan jezik (eine gebildete Volkssprache) dobrodejni tok, ki nosi v svojih globinah zlato zrnje višje izobrazbe, ki bo edina mogla nazadnje pomiriti in preoblikovati v krčih zvijajoči se svet. Prispevek je dal kot sin dežele, katere jezik (dessen Volkssprache) je Prešeren »obogatil in oplemenitil«, in iz najtoplejše, neizbrisne zahvale učenca nekdanjemu učitelju.²⁸

V uvodu v zbirko narodnih pesmi je Auersperg predstavil prebivalstvo in deželo, ki imata tako skromen prostorček (ein so bescheidenes Plätzchen) v veliki zgodovini in v turistični literaturi. Ta mala čudovita dežela leži, kot je zapisal, na skrajni meji stare sijajne nemške države ali novosanjane velike slovanske države, če je komu tako bolj všeč. Jezik je imenoval slovenski in je dodal tudi njegova stara imena — die Sprache... ist die slowenische, auch krainische, wendische (windische) genannt. Imel ga je za narečje slovanskega jezika (slawische Stammsprache), ki ima veliko glavnih in stranskih narečij. Slovensko jezikovno področje je opisal pravilno, le na Beneške Slovence je pozabil.²⁹ Iz novejšje slovenske umetne poezije je omenil kot »zelo ugledne« zastopnike Vodnika, Prešerna in Koseskega.³⁰ Uporabil je oznake Wendenslawen, wendische Landesteilen, steiermärkische Wenden,³¹ beseđe Slovenci pa v uvodu ni našti. Takratni nacionalno-politični položaj je takole opisal: Na Kranjském se bojujeta med seboj germanstvo in slovanstvo. Obe smeri predstavljajo domačini; pri enih prevladujejo globoko zakoreninjeni vplivi nemških kulturnih elementov, pri drugih pa na novo zbudjene ideje politično-nacionalnih državnih tvorb. Germanstvo ima na vidéz premoč. Še pred leti se je zdelo, da je slovanski element začel podlehati germanskemu, toda ta domneva je napačna, kot se je pokazalo v zadnjem času. Popolne, trajne zmage germanstvo ni doseglo, slovanstvo je po dolgem obdobju strahu pred bojem popeljalo v spopad mlajše in močnejše čete. O tem, na kateri strani so simpatije nemškega pesnika, ni mogoče dvomiti; ni pa tako ozkosrčen, da ne bi videl tudi upravičenosti, navdušenja in moči na drugi strani. Velikih vprašanj človeštva ne bo mogoče trajno rešiti brez sodelovanja mogočne slovanske družine.³²

Za Bleiweisovo in Dežmanovo pohvalo prevodov kranjskih narodnih pesmi se je zahvalil Auersperg v pismu Bleiweisu 12. decembra 1850 in pri tem zapisal, da je hotel z njimi izpolniti sinovsko dolžnost do svoje rojstne dežele.³³ Pri tem se je razpisal tudi o aktualnih vprašanjih. Vsaka narodnost (Nationalität) ima pravico svobodnega razvoja na področju olike in omike. Resnično življenjsko močan element bo prodrl ne glede na vse ovire, pomanjkanju življenjske sile pa ne bodo pomagali nobeni umetni poskusi oživljenja.³⁴ Slovenci imajo pred seboj še (morda kratko) učno dobo in ob njej ne bodo mogli pogrešati nemške omike. Misija germanstva na slovanskih tleh je neodvrnljiva, koristna, toda prehodna, ker se bo končala, ko bo dosegla svoj namen. Glede birokracije na naših tleh je rekel Auersperg, da ne predstavlja plemenitega nemštva. Prav tako kot Bleiweisa ga razburja, ko mnogi teh gospodov govorijo o pomanjkljivosti našega ljudskega jezika in proglašajo deželni jezik za neokusen, tekne pa jim kruh te dežele.³⁵

Leta 1860 je Auersperg v razširjenem državnem svetu zastopal Kranjsko, vendar se v svojem govoru 24. septembra ni zavzel za slovenske želje.³⁶ 28. marca 1861 je bil v veleposestvu izvoljen za poslanca kranjskega deželnega zbora. 18. aprila 1861 je bil imenovan za člana gosposke zbornice novega dunajskega parlamenta.

²⁸ Illyrisches Blatt 12. 5. 1849 — Avgust Zigon: Komentar k Prešernovim Poezijam. Kronološki pregled. Prevalje 1922, str. 78.

²⁹ Castle, cit. izdaja 5, str. 30.

³⁰ Prav tam, str. 34.

³¹ Prav tam, str. 30, 36.

³² Prav tam, str. 36, 37.

³³ Janko Lokar: Anastasius Grüns Briefe an Prešeren und Bleiweis. Carniola 1, 1908, str. 195.

³⁴ Prav tam, str. 196.

³⁵ Prav tam, str. 197.

³⁶ O Auerspergu v razširjenem državnem svetu glej tudi B. Požar, cit. delo, str. 74 (popraviti je letnico 1861 v 1860 ter izraz »državni zbor« v »državni svet«) — Jos. Tomižek: K političnemu programu Antona Auersperga l. 1860. Carniola NV 1, 1910, str. 210.

Tu je nastopal skoraj do smrti kot eden voditeljev ustavoverne stranke. Bil je pisec skoraj vseh adres, ki jih je zbornica v tem času sprejela.

V gosposki zbornici (21. 6, 13. 12, 15. 12. 1862, 14. 1. 1864) in v kranjskem deželnem zboru (24. 2, 31. 3. 1863) je nastopal za pravičnejše obdavčenje Kranjske in za druge finančne interese kranjske dežele. Za »sijajen in izčrpen operat« o davkih mu je kranjski deželni zbor 31. marca 1863 na Tomanov predlog soglasno izrekel posebno zahvalo. To je bil čas, ko so se slovenski poslanci v kranjskem deželnem zboru začeli osvobajati nemščine kot parlamentarnega jezika in z velikimi težavami in zelo neokretno začenjali s prvimi slovenskimi govori. 22. 1. 1863 so prebrali prvo slovensko interpelacijo, ki jo je podpisalo 18 poslancev, torej polovica vseh — poleg tistih, ki so bili ves čas v slovenskem taboru, tudi še nekaj drugih, ki so vsaj nekaj časa kazali večje ali manjše simpatije do slovenske stvari.³⁷ Auersperga pa je ta interpelacija strašno razjezila, ker njeni podpisniki »vsi boljše razumejo nemščino kot tisto spačeno slovensko latovščino (jenes monstroses slovenisches Kauderwälsch)«, kakor je napisal v zasebnem pismu.³⁸ Javno pa je zlasti v dveh govorih nastopil proti slovenskim predlogom. V prvem govoru 28. januarja 1863 je bil proti temu, da bi izdajali deželnozbornske stenografske zapisnike v slovenskem prevodu. Razlagal je slovenskim poslancem, da jezik, kot ga pišejo, še ni prešel v življenje, v meso in kri ljudstva, da še ni postal ljudski/narodni jezik (Volkssprache), da je še umeten, sestavljen jezik (Kombinationssprache). Če bi torej predstavljali govore v novejši slovenski umetni jezik, bi bilo treba poskrbeti še za prevod v kranjski ljudski jezik, da bi ga ljudje res razumeli. Kdor je omikan, mu nemščina ni tuja, neomikanemu pa tudi s prevodom ne bo pomagano; ljudstvo pa prevodov ne zahteva.³⁹ Rekel je, da je za enakopravnost narodov in jezikov, da pa je treba upoštevati tudi interese avstrijske skupnosti. »Čeprav je slovanska, teži ta dežela z vsemi svojimi vitalnimi materialnimi in duhovnimi interesi k Avstriji, k Dunaju, ne k Zagrebu, ne k Beogradu in Cetinju«. Dolžni smo gojiti vse vezi, ki vodijo k Avstriji, na Dunaj, skrajna nacionalna stremjenja pa te vezi trgajo, ker gojijo razlike in s tem morebiti, ne da bi se tega zavedali, pripravljajo za daljno bodočnost razpad avstrijske države.⁴⁰ Države in dežele na narodnostni podlagi (auf ethnographischer Basis, nach Rassen und Abstammungen) so v praksi nesmisel, v Avstriji bi vodile do modernega preseljevanja narodov, do novega barbarstva. Kranjska leži z vso etnografsko skupino Slovencev na nemškem kulturnem ozemlju. »Njena omika živi in uspeva pod vplivom nemškega duha, nemške omike. Tako je bilo in tako je in, če Bog da, tako naj tudi ostane. Kar ima Kranjska blaginje, duševnih dobrin, pravnih inštitucij in drugih prednosti, ki jo v njeno dobro razlikujejo od drugih slovanskih rodov, se mora zanje zahvaliti vplivu nemškega duha... To zna naš kmet prav dobro ceniti. Ve, da se ima prav tej omiki zahvaliti, da ima prednost pred vsemi slovanskimi rodovi, da se mu ni treba sramovati primerjave z nobenim. Nemški jezik je tu dota vsakega izobraženca, postal je splošno premoženje, poleg deželnega jezika živi živahno življenje, daje našemu ljudstvu ključ do bogastev znanosti, ključ do zvez s svetom... Naj se blagozveneči, lepi deželni jezik kultivira, razvija, bogati, oblikuje, naj dobi svoje pravice v šoli, cerkvi in uradu: naj dobi krila za višji vzlet v idealni svet, toda pustite poleg njega veljati tudi nemščini v njenem pomenu, v njeni veliki nalogi, v njenem namenu tudi za to deželo.« Skliceval se je na Vodnika, Kopitarja, Zoisa, svojega nepozabnega učitelja Prešerna, Vego. »V interesu, v imenu in v dobro ljudstva tega nemškega kulturnega ozemlja ne smemo opustiti, dolžni smo ga ohraniti, moramo ga ohraniti.«⁴¹

³⁷ Obravnave kranjskega deželnega zbora, seja 22. 1. 1863 (str. 60). Interpelacijo so podpisali poleg poslancev slovenske stranke (Bleiweis, Klemenčič, Koren, Lokar, Lovro Toman, dekan Toman, Vilhar, Zagorec, A. Zois) še poslanci veleposestva G. Auersperg, I. Kozler, Langer, J. Rudež in K. Wurzbach, iz mestne kurije Suppan in M. Zois, iz kmečke kurije K. Obresa in Mulley.

³⁸ B. Požar, cit. delo, str. 43.

³⁹ Castle, cit. izdaja 6, str. 191, 192.

⁴⁰ Prav tam, str. 194.

⁴¹ Prav tam, str. 195, 196.

V drugem govoru 12. februarja 1866 je nastopil Auersperg proti širjenju slovenščine v šolah. Poudarjal je razliko med slovenščino in nemščino, razliko med ljudskim jezikom in pravim kulturnim jezikom, drobižem za lokalni promet in zlatnikom za svetovni promet. Za germanizacijo je dejal, da jo razume kot vplivanje nemštva na poplemenitjenje, npravstvenost, omiko, višje znanje, vzgojo, in da zato lahko reče, da se je v tem oziru še mnogo premalo germaniziralo.⁴² Osnovni pogoj za enakopravnost se mu je zdela enaka sposobnost. Slovenščina pa v tem trenutku ni zmožna zamenjati nemščino.⁴³ Slovenskih srednješolskih učbenikov je premalo, so tudi bolj poskusi kot učbeniki. Pri razpravljanju o tem je pokazal na dve knjižici prirodopisa za nižje gimnazije in realke, prevoda Pokornega Rastlinstva in Živalstva iz češčine, in dejal, da je za znanja in napredka željnega učenca »res žalostno, če mora v posesti obeh teh dveh knjig reči kot grški filozof: omnia mea mecum porto«.⁴⁴ O tem delu govora se je kmalu razširila zgodba, da je prinesel Auersperg v deželni zbor v robcu vso slovensko literaturo. Tako so pisali nemški, pa tudi slovenski časopisi. Šuklje je dejal v državnem zboru, da slovenski narod Auerspergove hiperbole o revščini slovenskega slovstva ne bo kmalu pozabil.⁴⁵ Auerspergovo govorenje o umetnem, navadnim ljudem nerazumljivem; nerazvitem slovenskem jeziku je imelo v 60-tih letih na sebi še nekaj podobnega resnici — toda iste trditve so ponavljali nasprotniki slovenskega naroda še pol stoletja pozneje, ko je bil slovenski jezik že popolnoma razvit.

Ko je bila po padcu Schmerlinga sistirana ustava, ni kranjski deželni zbor sprejel niti Bleiweisovega predloga zahvalne adrese, niti Auerspergovega predloga protestne adrese (11. 12. 1865). Nemška večina se je namreč razcepila na tiste, ki so ostali zvesti Schmerlingovi smeri, in na oportuniste (zlasti uradnike), ki se novi Belcredijevi vladi niso hoteli zameriti. Auerspergov zadnji govor, zaključni govor prvega šestletnega obdobja, je izražal splošno razočaranje nad Belcredijem in strah pred dualizmom in sta mu pritrjevali obe stranki, slovenska in nemška. Za druge splošne volitve januarja 1867 je bil Auersperg najprej predviden za nemškega kandidata v Ljubljani, ko pa je kranjska deželna oblast v teh zadnjih dneh Belcredijeve vlade nastopila proti njegovi kandidaturi, se je umaknil.⁴⁶ 28. 1. 1867 ga je leobenska trgovsko-obrtna zbornica izvolila v štajerski deželni zbor, ki mu je pripadal do razpusta 1870. Po uveljavljenju dualizma je bil 29. 1. 1868 izvoljen za predsednika prve avstrijske delegacije.

Auerspergovi parlamentarni govori so bili skrbno pripravljani in pretehtani. Kot so sodili poznavalci že tedaj, je imel več od njih tisti, ki jih je bral, kot tisti, ki jih je poslušal, kajti govoril je spotikajoče, pretiho, slabo razumljivo.⁴⁷ Od pretehtanih besed v javnih poslanicah in parlamentarnih govorih se precej razlikujejo Auerspergove izjave v zasebnih pismih prijateljem in somišljenikom. O »gospodih Slovincih«, svojih nasprotnikih v kranjskem deželnem zboru 1861—1866 je napisal marsikatero težko besedo. Dolžil jih je barbarstva,⁴⁸ imenoval jih je moderne turške tolpe duhovnih obrezancev in skopljenecv.⁴⁹ Leonu Thunu je pisal, da so naši Slovinci učljive opice vaših Čehov, le da imajo po svojih geografsko bližjih rodovnih tovariših Črnogorcih skrit pohlep po nosovih in ušesih nasprotnikov. Nedvomen talent se druži z močno dozo brutalnosti. Slovenstvo se mu je zdelo »v mejah našega ljudskega življenja« (unseres volkstümlichen Lebens) upravičeno, izrazil pa je globoko prepričanje, da v dimenzijah, kakor ga hočejo napihniti nekateri ekstre-

⁴² Prav tam, str. 243, 244, 245.

⁴³ Prav tam, str. 243.

⁴⁴ Prav tam, str. 247.

⁴⁵ Šukljotov govor v dunajskem parlamentu 27. 4. 1887 (glej op. 2) — Ivan Prijatelj: Janko Kersnik, njega delo in doba. Sešitek 1. Ljubljana 1910, str. 64.

⁴⁶ Melita Pivec-Stelč: Pisma grofa Antona Auersperga Karlu Dežmanu. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 11, 1930, str. 49.

⁴⁷ Castle, cit. izdaja 1, str. CXXXIX.

⁴⁸ M. Pivec-Stelč, cit. delo, str. 56.

⁴⁹ Prav tam, str. 64.

misti, državnopravno in kulturnozgodovinsko nima nobenega upanja na trajen uspeh in nobene bodočnosti.⁵⁰

Mržnja med Auerspergom in slovensko stranko ni zajela vsch medčloveških odnosov. Znano je dopisovanje med Auerspergom in Josipom Cimpermanom.⁵¹ Stritar pa je pisal Cimpermanu o Auerspergu, takole: »O tem možu sem jaz svoje dni v družbi svojih rojakov na Dunaji mnogo govoril. Dejal sem jim in mnogokrat ponavljal, da je to bila največja sramota in največja kyar našemu ubogemu narodu, da so naši ljubljanski veljaki se svojo breztaktnostjo, surovostjo, neumnostjo in hudobnostjo takega moža siloma izrinili iz svojega kroga. Saj komu je pa mogoče, da je še tako tolerant, zborovati in občevati s tako zalego. To dejanje najbolje (ali najslabje) znači to stranko. Slinijo pa se ter roko ližejo tistim Wurmbrandom, Martinem in Thunom, katerim je narodnost toliko pri serci, kakor — Hermannu in Costi! Vem sicer, da tá mož nij naše kerví (ali sta morda zadnja dva imenovana?) vem, da bi se nikoli ne bil navdušal za naše težnje in prizadevanje ter zanje kričal in ropotal pred svetom. Ali — mož je naš rojak, mož je čislán, sloveč po vsej Evropi, mož je visoko izobražen, svobodomiseln, plemenit (po mišljenji in dejanji, káj po rodu!) Tega možá je bilo privabljeti, tega moža je bilo deržati zé vsemi poštenimi pripomočki, in da bi bil le sedel v našem zboru, da bi le ne bil naravnost nasprotoval slovenski stranki, da bi ji bil le nagnen, dobrohoten (in zakaj ne, saj je pravičen) — dovolj — samo to že bi nam bila velika pomoč pred svetom. Saj je že pokazal svojo nagnenost do slovenskega naroda ter izkazal mu tudi čast pred svetom s krasno prestavo slovenskih narodnih pesmij. Res nam je storil, tudi zato pozneje veliko sramoto se svojo krilato besedo o naši literaturi. A roko na sercé! in récimo: zasluženo sramoto! In kedo ga je prisilil k temu? — a kaj bi govoril, saj vam je stvar znana, kakor je meni.⁵² Kakor vidimo iz nadaljnje Stritarjeve korespondence, sta se Stritar in Auersperg potem iskala, se pogovarjala, vendar pa nikdar resnično pogovorila.⁵³ Za nagrobnik Franu Cimpermanu je dal prispevek tudi Auersperg, vendar ni hotel, da bi bilo njegovo ime na seznamu darovalcev. »Kdor je svoje poglede in skromne moči nameñil velikim kulturnim in človečanskim nalogam človeštva, kakor se uveljavljajo v našem stoletju, ne more in noče služiti samo eni sami narodnosti (Nationalität) niti biti do katere sovražen. Iste naloge nastopajo mikrokozmično v avstrijski zmedi narodov (Völkergewirr) in tu je njihovo reševanje toliko hvaležnejše kolikor, je obnem težje. O sredstvih in poteh do rešitve so najplemenitejše sile needine in razčepljene na različne tabore. Na obeh straneh se bojujemo in dokler traja boj, ne sme tudi najmiroljubnejši in najspravljivejši zapustiti prostora, ki mu je bil nakazan. Tako tudi meni prepoveduje določen političen decorum, da bi se, čeprav le navidezno, pokazal v taboru, ki ni moj.«⁵⁴

Pred Auerspergovo sedemdesetletnico je ljubljanski občinski svet, ki je imel tedaj nemško večino, 2. marca 1876 sprejel posebno addresso, ki jo je sestavil dr. Keesbacher, in preimenoval Novi trg v Turjaški trg (Auersperg-Platz).⁵⁵ V nedeljo, 9. aprila je delegacija, ki so bili v njej Laschan kot župan, dr. Schrey kot zastopnik Ustavnega društva in Terpin kot zastopnik Filharmonične družbe, v Gradcu izročila addresso, zvečer pa je bil v Ljubljani banket ustavoverne stranke, na katerem so nastopili z zdravicami dr. Suppan, župan Laschan, doželni glavar Kaltenegger, deželni predsednik Widmann in drugi. Niti addressa niti govori se niso spuščali v nacionalno problematiko — edina izjema pri tem je bil, kakor kaže, Dežman.⁵⁶

Le pet mesecev po številnih počastitvah ob 70-letnici je Auersperg v Gradcu 12. septembra 1876 umrl. Na pogreb v Leskovec so prišli iz Ljubljane zastopniki

⁵⁰ Castle, cit. izdaja 1, str. CVI (pismo z dne 13. 1. 1866) — Affen der Czechen tudi v pismu Dežmanu 12. 1. 1871 (M. Pivec-Stelc, str. 64).

⁵¹ B. Požar, cit. delo, str. 75 — Radics, cit. delo, str. 159.

⁵² Josip Stritar: Zbrano delo. Deseta knjiga. Ljubljana 1957, str. 47—48.

⁵³ Prav tam, str. 433, 439, 442, 445.

⁵⁴ Radics, cit. delo, str. 165.

⁵⁵ Laibacher Zeitung 3. 3. 1876. Slovenska člana sveta sta glasovala proti.

⁵⁶ Laibacher Zeitung 11. 4. 1876.

občine, ustavnega društva, filharmonične družbe in turnvereina. V teh dneh so objavili, da je Auersperg v oporoki namenil obresti od obligacij zemljiške odveze in drugih podobnih vrednostnih papirjev v znesku 30.000 gld konv. veljave (toliko je bil dobil honorarjev za svoja pesniška dela) za štiri štipendije mladim ljudem, dvema s Kranjskega, dvema s Štajerskega. Med Kranjci naj bi imeli prednost potomci nekdanjih turnških podložnikov, med Štajerci pa Gradčani.⁵⁷ Leta 1877 so zgradili blizu gradu mavzolej. Vanj so pokopali Auersperga; potem še ženo in sina Teodorja. Teodor je umrl po padcu s konja v 22. letu starosti (4. 5. 1881). Z njim je izumrla po Pankraciju iz 15. stoletja imenovana veja Auerspergov. Grad je po dedoval sorodnik Erwin Auersperg in ga 1903 prodal Kotniku z Verda in Lenarčiču z Vrhnike, pozneje pa je še večkrat menjal lastnika. Oprava delovne sobe, v kateri je živel pesnik, s knjižnico in raznimi drugimi predmeti je prišla v kranjski deželni muzej.^{57a}

Deset let po smrti, 3. junija 1886 so odkrili Anastaziju Grünu spominsko ploščo na vogalu pri križevniški cerkvi. Političen položaj je bil zdaj čisto drugačen kot pri prejšnjem slavju: na vladi je bil Taaffe, v parlamentu slovanska in nemško-konservativna večina, kranjski deželni predsednik je bil Slovenec baron Winkler. Kranjski deželni zbor in ljubljanski občinski svet sta imela slovensko večino. Prireditelj je zdaj organiziral Laibacher deutscher Turnverein. Odličnih gostov in predstavnikov oblasti na prireditelj ni bilo. Prišli so celjski in mariborski Nemci. Slovenski občinski svet ni hotel prevzeti plošče v varstvo. Zborovalcem pri odkritju plošče, pri poti v tivolsko Švicarijo, in pri večerni slavnosti v Kazini je bila potrebna policijska, žandarmerijska in vojaška zaščita. Pred kazino in drugod zbrana razburjena množica jih je motila s kričanjem in žvižganjem. Izgredi so pomenili tudi slovenski odgovor na incidente v Celju nekaj, pred, tem. Nemško-opozicijsko nacionalno časopisje se je o dogodku zelo razpisalo. 5. junija je poslanec Menger interpeliral Taaffeja kot notranjega ministra in ljubljanski občinski svet je sestavil za Taaffeja spomenico o celotni zadevi.⁵⁸ Pozneje so govorili o proslavi in slovenskih demonstracijah še v deželnem in državnem zboru. Kakor je rekel Šuklje v državnem zboru, so hoteli Nemci pokazati, da je Ljubljana nemško mesto, slovensko prebivalstvo pa je menilo, da mora odgovoriti s protidemonstracijo.⁵⁹ Zlasti radikalnejša struja slovenske stranke je videla v Auerspergu strastnega sovražnika »našega naroda, čegar jezik je večkrat smešil in sramotil«,⁶⁰ moža, »kateri je toliko žalega storil našemu narodu«,⁶¹ v prireditvi pa »demonstrativno izzivanje ogromne večine slovenskega prebivalstva ljubljanskega mesta.«⁶² Josip Vošnjak je rekel v deželnem zboru, da »niso postavili spomenika Auerspergu kot pesniku, ampak kot politiku, politik Auersperg pa je Slovence v tej zbornici zasramoval in bil hud nasprotnik našega naroda.«⁶³ Deželni predsednik Winkler je poudarjal, da slovenske demonstracije niso veljale, proslavljanemu, pesniku, temveč osebam, ki so proslavo priredile.⁶⁴ Nekaj dni po aferi pa je Slovenski Narod prinesel pomirjujoč članek, v katerem je ugotavljal, da so Nemci s prireditvijo pokazali svojo nemoč in da »smemo brez skrbi prezirati malenkostno ploščo, in to toliko bolj, ker je sedaj posvečena spominu mrtvega moža, kojega ime je mej pesniki sloveče in kojega ime je združeno v nekoliko z imenom največjega našega pesnika Franceta Preširna. Naj v miru počiva Anastazij Grün v zemlji slovenski in naj v miru stoji njegova spominska plošča na zemlji slovenski!«⁶⁵ Vendar je bil spomenik še pozneje mnogo-

⁵⁷ Laibacher Zeitung 15. 9. 1876.

^{57a} Majda Smole: Graščine na nekdanjem Kranjskem. Ljubljana 1982, str. 491 — Carniola NV 1, 1910, str. 175.

⁵⁸ Slovenski Narod 4. 5. 7. 12. 15. 6. 1886, Slovenec 2. 7. 6. 1886, Laibacher Zeitung 4. 6. 1886. Veliko drugih poročil je navedeno v bibliografiji, navedeni v op. 1 (št. 1420, 1421).

⁵⁹ Šukljetov govor v dunajskem parlamentu 27. 4. 1887 (glej op. 2).

⁶⁰ Slovan 1. 6. 1886 (str. 173).

⁶¹ Slovan 15. 6. 1886 (str. 189).

⁶² Slovan 1. 6. 1886 (str. 173).

⁶³ Obravnave kranjskega deželnega zbora 26, str. 107 (seja 30. 12. 1886).

⁶⁴ Prav tam, str. 105, 110.

⁶⁵ Slovenski Narod, 7. 6. 1886.

krat pomazan s tinto in objekt protinemških demonstracij. Po prvi svetovni vojni pa je le za teden dni preživel spomenika Franca Jožefa in Radetzkega. Odstranili so ga 6. januarja 1919.⁶⁶

Auersperg je pripadal nemškemu in slovenskemu svetu. Bil je navezan na našo zemljo, svoje domovino, na svoje slovensko in nemško okolje in tradicije. Pod pritiskom vedno ostrejših in zahtevnejših narodnih gibanj, nemškega in slovenskega, se je moral, kakor mnogi drugi v podobnih prilikah, odločiti samo za eno stran. Kaj drugega je bilo komaj mogoče. Kot nemški pesnik je izbral nemško pot, ta pa ga je v šestdesetih letih dokončno pripeljala v spor s slovensko stranko.

Zusammenfassung

A. A. AUERSPERG UND DIE SLOWENEN

Vasilij Melik

Graf Anton Alexander Auersperg war Sammler, Übersetzer und Herausgeber slowenischer Volkslieder und einer der führenden Persönlichkeiten der deutschen Partei in Krain. Somit gehört er seinem Werk nach sowohl in die deutsche/österreichische als auch in die slowenische Geschichte und Literaturgeschichte. Wie Eduard Castle und Ivan Prijatelj schrieben, hatte »Auerspergs Stellungnahme wider die sprachlichen Politiker zur Folge, daß sein Name unter den Slowenen jahrzehntelang nur mit tiefer Erbitterung genannt wurde, daß auch sein literarisches Verdienst um das slowenische Volk fast völlig in Vergessenheit geriet«.

Als er volljährig wurde, übernahm Auersperg die Leitung des Großgrundbesitzes Thurn am Hart. Wirtschaftlich hat er ihn zum Erlblühen gebracht, doch als strenger Eintreiber von Verpflichtungen hat er sich bei seinen Untertanen sehr unbeliebt gemacht. Ein übles Verhältnis zu den Bauern warfen ihm weltanschauliche (Sebastian Brunner) und nationale Gegner (Janez Trdina) vor. 1843 und 1844 spielte Auersperg eine wichtige Rolle in der Aktion des krainischen Landtags, als sich dieser über eine Grundsteueranhebung beschwerte. Auch in den sechziger Jahren setzte er sich im Herrenhaus des Reichsrates und im krainischen Landtag für finanzielle Belange Krains ein. Im Jahre 1848 führte er eine Polemik mit Slovenija, dem Verband der Wiener Slowenen, über die Wahlen in die Frankfurter Nationalversammlung. In Ljubljana wurde er zum Abgeordneten gewählt, doch verließ er Frankfurt bereits im Juli und im Herbst wurde sein Rücktritt im Parlament bekanntgegeben. Im Vorwort zu »Volkslieder aus Krain« schreibt er, es stehen auf dem Heimatboden unserer Wort zu »Volkslieder aus Krain« schreibt er, es stehen auf dem Heimatboden unserer Lieder Germanismus und Slavismus... im Kampfring sich gegenüber, beide Richtungen vertreten durch Eingeborne, je nachdem bei den einen die tiefwurzelnden Einflüsse germanischer Kulturelemente, bei den andern die neu erwachten Ideen politisch-nationaler Staatenbildungen maßgebend überwiegen.

In diesen Jahren drückte er mehrmals den Glauben an die Zukunft des slowenischen Volkes aus, meinte jedoch, daß unser Volk noch ein, vielleicht kurzes Lernstadium durchzumachen habe und daß es hierbei der deutschen Bildung nicht werde entbehren können. In diesem Sinne sah er die Mission des Germanentums auf slawischem Boden als eine zwar unabwendbare, aber ersprießliche, jedenfalls aber als eine vorübergehende, deren erfüllter Zweck zugleich ihre Auflösung bedingte. 1860 vertrat Auersperg Krain im verstärkten Reichsrat, doch setzte er sich in seiner Rede nicht für die slowenischen Wünsche ein. Im Krainer Landtag, dem er in den Jahren 1861—1866 als Abgeordneter des Großgrundbesitzes angehörte, trat er vor allem am 28. Januar 1863 und am 12. Februar 1866 gegen die slowenische Partei auf. Er betonte, Krain liege »mit der ganzen ethnographischen Gruppe der Slovenen auf deutschem Kulturgebiete. Seine Bildung lebt und gedeiht unter dem Einfluß des deutschen Geistes, der deutschen Bildung. So war und ist es, und will es Gott, so soll es auch bleiben.«

In seiner Privatkorrespondenz bezeichnet er »die Herren Slovenen« als »mit den modernen Türkenhorden geistig Be- und Verschnittene« und als »Affen der Czechen«. Der zwischen Auersperg und der slowenischen Partei bestehende Haß erfaßte jedoch nicht alle zwischenmenschlichen Beziehungen, was uns der Briefwechsel zwischen

⁶⁶ Kronika slovenskih mest 1, 1934, str. 75.

ihm und Josip Cimperman und das Urteil Josip Stritars bezeugt. Zehn Jahre nach Auerspergs Tod entdeckte der Laibacher deutsche Turnverein eine Gedenktafel an Auerspergs Geburtshaus, doch mußte die Teilnehmer der zu diesem Anlaß stattfindenden Versammlung wegen slowenischer Demonstrationen unter polizeilichen und militärischen Schutz gestellt werden. Slovenski narod schrieb zwar in einem verständlichen Artikel, die für Anastasius Grün errichtete Gedenktafel möge in Frieden auf slowenischem Boden stehen, das Denkmal wurde jedoch noch oft zum Objekt deutschfeindlicher Demonstrationen und wurde nach dem 1. Weltkrieg beseitigt. Auersperg gehörte der deutschen und der slowenischen Welt an. Er war seinem »slawischen Geburtsland Krain« verbunden, seiner slowenischen und deutschen Umwelt und deren Traditionen. Unter dem Druck immer schärferer und anspruchsvoller nationaler Bewegungen, der deutschen und der slowenischen, mußte er, wie viele andere unter ähnlichen Verhältnissen, sich für eine Seite entscheiden. Als deutscher Dichter wählte er den deutschen Weg, und dieser brachte ihn in den sechziger Jahren endgültig in Gegensatz zur slowenischen Partei.

Inštitut za zgodovino delavskega gibanja, YU-61000 Ljubljana, Trg osvoboditve 1

Od leta 1960 izdaja revijo **Prispevki za zgodovino delavskega gibanja (PZDG)**, ki je doslej izšla v 25 letnikih (1964 ni izšla). Leta 1986 se je preimenovala v **Prispevke za novejšo zgodovino**. Revija objavlja razprave, članke, historično dokumentacijo, poročila o simpozijih, knjižna poročila in recenzije, različne bibliografije in tekočo bibliografijo sodelavcev inštituta. V prvih letih izhajanja je bila revija izrazito usmerjena v zgodovino naprednega delavskega gibanja in NOB, vedno bolj pa je širila krog svojega objavljavanja tudi na širša področja slovenske zgodovine. Zdaj lahko rečemo, da je to revija za novejšo slovensko zgodovino. Uredništvo se trudi, da bi bila revija pestra, kvalitetna in sodobna. V letniku 1985 naj posebej opozorimo na razprave o fojbah v Julijski krajini, na stenografski zapisnik seje IOOF iz leta 1950, na pregled javno publiciranih stališč KP STO in KPI do londonskega memoranduma iz 1954, kot tudi na razpravo o programu Zedinjene Slovenije v letu 1848 in oblikovanju slovenske nacionalne države leta 1918 ter ne nazadnje na bibliografijo revije Pod lipo.

Prilagamo seznam še dostopnih letnikov in cene zanje, pri čemer opozarjamo, da sta letnika 1962 in 1973 že razprodana, nekaj letnikov pa je že skoraj razprodanih. Revijo lahko naročite pri založbi Partizanska knjiga, YU-61000 Ljubljana, Trg osvoboditve 13, kupite pa pri vseh slovenskih knjigarnah.

PZDG 1960/1 — 12 din	PZDG 1975/76 — 270 din
PZDG 1960/2 — 12 din	PZDG 1977 — 170 din
PZDG 1961/1-2 — 12 din	PZDG 1978/79 — 150 din
PZDG 1963/1-2 — 25 din	PZDG 1980 — 220 din
PZDG 1965/1-2 — 25 din	PZDG 1981 — 250 din
PZDG 1966/1-2 — 36 din	PZDG 1982 — 900 din
PZDG 1967/1-2 — 36 din	PZDG 1983 — 900 din
PZDG 1968/69, 1-2 — 50 din	PZDG 1984 — 1900 din
PZDG 1970/1-2 — 50 din	PZDG 1985 — 3000 din
PZDG 1971/72 — 100 din	PNZ 1986 — 4500 din
PZDG 1974 — 200 din	

SLOVENSKA MATICA, YU-61000 Ljubljana, Trg osvoboditve 7,

med drugimi svojimi publikacijami zalaga in članom Zveze zgodovinskih društev Slovenije nudi po svojih članskih cenah tudi

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike 1/1971 — 4500 din.

Vsebina: Zmago Bufon — Naravoslovje v slovenskem narodnem prebujanju, Lavo Cermelj — Fizik Nace Klemenčič (1853—1901), Vladimir Murko — Staro in novo o življenju in delu Josipa Resslera, Franc Minařnik — Ptuijske lekarne, lekarnarji in njihove hiše, Ante Stefančič — Kratak pregled zdravstvenega nadzorstva živil nekoč in danes s posebnim podarkom na Sloveniji;

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike 2/1974 — 4500 din.

Vsebina: Vladimir Murko — Starejši slovenski znanstveniki in njihova vloga v evropski kulturni zgodovini — astronomi, Milko Matičetov — Zvezdna imena in izročila o zvezdah med Slovenci, France Adamič — Naš prispevek k razvoju genetike in žlahtnjenja rastlin, Zmago Bufon — Naravoslovje v slovenskem narodnem prebujanju II;

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike 3/1975 — 4500 din.

Vsebina: Drago Mušič in Janez Batis — Življenje in delo J. M. Žagarja (Sagarja), Peter Borisov — Sto dvajset let od ustanovitve naravnega zdravilnega zavoda na Bledu, Velimir Zavrnik — Mariborski tekst napotkov mojstra Albranta za zdravljenje konj;

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike 4/1979 — 4500 din.

Vsebina: Janko Pučnik — Razvoj vremenoslovja na Slovenskem, Zmago Bufon — Ivan Ziga Popovič kot naravoslovec in rodoljub, Karel Bajc — Ivan Ziga Popovič predhodnik oceanografije, Franjo Sevnik — Žagarstvo na Slovenskem, Jože Maček — Izbruh in širjenje krompirjeve plesni na Kranjskem v 19. stoletju, France Adamič — Stoletnica rojstva profesorja dr. Frana Jesenka.

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike 5—6/1981 — 4700 din.

Vsebina: France Habe, Andrej Kranjc — Delež Slovencev v speleologiji, Eman Pertl — Prvi slovenski zdravniki v Mariboru, France Adamič — Razvoj agrotehničnih znanosti na Slovenskem, Srdan Turk — Masivne in lesene konstrukcije na Slovenskem, Srdan Turk — Mihael Štrukel (Štrukelj) prvi redni univ. profesor med slovenskimi gradbeniki.

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike 7/1983 — 4800 din.

Bleiweisov zbornik s prispevki Boga Grafenauerja, Vasilija Melika, Petra Vodopivca, Franca Rozmana, Franceta Adamiča, Srdjana Bavdka, Milana Dolenca, Janeza Batisa, Petra Borisova, Bojana Štiha, Martine Orožen, Dušana Moravca, Stáneta Grande, Velimirja Gjurina, Stefana Barbariča in Mirka Kambiča.

Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike 8/1985 — 4900 din.

Vsebina: Anton Ramovš, Vanda Kochanovsky-Devidé — Marko Vincenc Lipold (1816—1883), prvi slovenski geolog, Janez Strnad — Kako je Jožef Stefan odkril zakon o sevanju, Vladimir Murko — Resslerovi načrti za izkoriščanje vetrne energije, Avgust Hribovšek, Eman Pertl — Dr. Stefan Kočevar, delavec za slovensko narodno in zdravstveno ledino, Aleksander Poznik — Osnovne Paracelsusove teze in njegovo bivanje v Ptuj, Jože Zadavec — Fragmenti iz ljudske medicine v severovzhodni Sloveniji.